

Majtényi Erik: Egy vers egyedül

*„Ha tükrünk nem volna,
Milyen szépek lennénk.”*

A „fényes szellők” és az „embrió-létű kis lelkesedések” korában röppent fel Majtényi ajkáról az ének; magabiztosan, társakat tudva maga mellett a friss, ifjú hangok kórusában. (Ötven vers. 1950.) A láthatatlan, de mindenütt jelenlevő karmester fáradhatatlanul dirigált, mignem a lelkes együttes egy-egy tagja kifulladt, hangját veszítette, vagy — megunva az egykedvű harmóniát — kivált a kórusból.

Kivált, hogy megpróbálkozzon a saját hangjával, mint Majtényi, akinek a hirtelen rászakadt magányban egy ősi-költői kérdésre kellett választ adni! De ki vagyok én? „Társtalan kalandra” indul a költő, hogy feltárja múltját, jelenét és jövőjét, hogy versben mutassa fel önmagát és korát. A „társtalan kaland” hőse a költői lét egyetemes kérdéseibe ütközik: Mi a költészet hatalma? Megválthatja-e a vers a világot? És a költőt? Az egyéni élet itt már csak szenvedélyes költői lét lehet. Ezért az egyéniségkeresés és a világbamerülés szenvedélye, ezért az önmagáralátalás vágya. Csak így szólhat a — felkent vagy lefokozott — költészet, de a költészet jogán a világhoz:

*Rügyet faragnék meztelen ágon,
segíts nekem szépség-érzékeny,
emberség-érzékeny világom.*

(Körömcipőben)

Majtényi — mint minden igazi költő — a szépség, emberség és érzékenység lovagja. Nagy próbatétele a hirtelen támadt magány, mert benne ugyan a remény, hogy költészeté transzponálhatja egyénisége rejtőző erőit, de a veszély is, hogy befalazza magát, kirekeszti a világot, pedig megváltani indult s áttörni a „durva közönyt”.

A visszhangtalanság csendje, az egyedüllét árnyai kerítik be a költőt s a rémület, hogy a vers egyedül marad a csenddel, maga is csenddé némul és hallgatássá szelídül. (Egy vers egyedül. Zongoraszó.)

A magány azonban nemcsak a költészetet fosztja ki, hanem — és legfőképp — az embert is. Elsorvasztja és befagyasztja az emberi kapcsolatokat. Ezért a versciklusokon vezérmotívumként, de mindig más hangzásban, új meg új jelentésben felhangzó segítség-hívó szó, de a megsegítésre, a kapcsolatkeresésre biztató, a közösség gyógyító hatalmára és megtartó erejére figyelmeztető szó is. Majtényi hitét kínok és örömök hideg-forró váltásai edzették. Hisz a költészet hatalmában, a humánumpusztíthatatlanságában, s abban, hogy a világ megmenthető:

*Bolond, aki olyat cipel,
amit a válla nem bír el,
ha egyszer le is teheti,
és gazember, ha leteszi.*

(Emberek, lakások lakói)

A „kénytelen emberség” e belső parancsa, az újjáértelmezett kategorikus imperatívusz tartja meg a költőt a közösségben. Önpusztító, de az emberségen ütött sebeket gyógyítani akaró szándék az övé, dacos feladatvállalás a kifulladásig.

A kötet második ciklusának (Kontár Józsva) verseiben ősi téma csendül fel: a szerelemé, a magány kötelékét megoldó reményé. Majtényi itt is — mint e nagyon tudatosan, ökonomikusan szerkesztett kötet egész felépítésében — az érzelmek kibontakozásának intenzitását követi. A szerelmi vallomásokra egy, a természet megújulását és gazdagodását sugalló vers (Gyömbérizű tavasz lesz) készít elő bennün-

ket, de a társra vágyódást kiéneklő költemény (*Egyszerűbben*) lezáró két sorával „leegyszerűbb volna veled lennem, / és még egyszerűbb lenne a halál” már a páros magány titkait sejteti. A szerelem az egyéniség kiteljesedésének reménye, a magány kitaruló kapuja, lehetőség arra, hogy „legalább / egyikünk találkozzék a másikkal”. De a költő nem állíthatja meg a szerelem napját az égen.

Illúziókat omlaszt és álértékeket rombol Majtényi a harmadik ciklus (9.9 = 82) „tótágasra fordult” énekeivel. A költői létezés és a költészet értelmét fogalmazza újra hol a gúny, az ironia, a szatúra, hol pedig a bensőséges hitvallás hangján. Félti a szavakat a hamis prófétáktól, a költészet „fürge segédeitől”, egyszóval az elértéktelenedéstől (*Újszövetség*). Félti a „szamartalan megváltás” Jézusait, az igaz szavú költőket az árultatástól és a megfeszítettéstől (*Virágvasárnap*). Úgy érzi, megbillent a világ; a dolgok és jelenségek természetes aránya elrajzolódtól (*Kisállomás. Apróhirdetés*), s a valóságot már csak úgy veheti birtokba a költő, úgy nemesítheti poézissé, ha azt is felmutatja, ami groteszk, ami természetellenes. Mi pedig így lelünk rá újra az emberi mértékekre, így mondhatjuk újra magunkénak a világot (*Fordított világ*). Majtényi ironiája mögött megsejtjük a fájdalomon és a kiábrándultságon erőt vevő magatartás rendező-alakító elvét, a satirikus hangvételben az emberibb, a tisztességesebb világért felfakadó fohászt.

A kötet lezáró negyedik ciklus (*Ének több hangra*) verseiben a XX. század emberének egyetemes rémületeit kiáltja világgá a költő; a múlt — a háború, a szegénység — kísérteteit idézi meg „ebben a csonthéjú, kagylóhéjú / jelenben... (*Romház. A nagy kalapban*), de az ember újrakezdő, minduntalan nekigyürköző kedvében a megváltás lehetőségeit is felleli, így pl. a *Zsoltárban*. Vagy a *Fohászkodásban*. Ez az öt összetett mondatból felépített, könnyörgő hangú költemény az újabb magyar irodalom egyik legszebb békeverse. Ilyen becéző, féltő hangon, ilyen fiúi szeretettel aligha szólt magyar költő a „szép szemöldökű, tiszta szemű” Európához. Az emberi létezés fenyegetettségét nem transzcendens okokból vezeti le, ezért a megoldást a valóságban, vagyis a szavát felemelő, tiltakozó, etikus ember tetteiben keresi.

Majtényi Erik — immár harminc kötettel a háta mögött — eredeti hangú és világlátású költő, még akkor is, ha például a Vadludakban Babits Ösz és tavasz közöttjének, az Eszterláncban Kosztolányi Egy kisgyermek panaszainak, a Kontár Józsuában József Attila Ódájának egy-egy képét, ritmikai megoldását véljük felfedezni. Majtényi mestere a versnek, aki magához szelídítette a formákat, és uralodik rajtuk. Különösen szépek az áttetsző képletű, a kiszámolást és gyermekdalokat imitáló versek (*Fekete, fehér. Kapd el fűrgén*). A dallam itt a gyermekkor önfeléd boldogságát, az ifjúkor szárnyalását idézi, de a kiábrándultság, a férfifájdalom szavait viszi, sodorja a kimondhatatlanig. A költői lelemény, a formai bravúr, de ugyanakkor a megformált tartalom példáit a *Bú jócska* és a *Kis riasztócsengőket szereltünk* című versek adják.

A gazdag, sokhangú romániai magyar költészet egyik legjelentősebb reprezentánsa Majtényi Erik. (*Kriterion*, 1972.)

SIMON LÁSZLÓ

Nagy Kálmán: Kalevala

A gépek, rohanás, automatizáció modern világába egy pillanatra betört egy más élet, a friss, vidám, tragikus, igaz emberség, a költészet: Nagy Kálmán új Kalevala-fordítása.

Büszke lehet az a nép, amelyik ilyen kincset mondhat magáénak. A mi költőinket is régtől foglalkoztatta egy magyar eposz gondolata, Arany János fájdalma elveszett nemzeti eposzunk miatt nem volt egyedülálló. De a sok eposzalkotó kísérlet után is csak a romantikus vágy maradt meg a nem létező után.